

PRÁGÁNAK ÍRÓ FŐRABBIA VAN

lig egy éve érdekes egyéniség került az immár ezeréves prágai zsidó hitközség főrabbinátusa élére: Karol Sidon, kiváló cseh író. Vegyes házasságból származik, apja nagy-szombati vegyész volt, Prágába költözött, 1944-ben a németek Tere-

zinben kivégezték. Karol Sidon kétéves volt akkor, 1942. augusztus 9-én született Prágában. Amit apjáról hallott és megtudott, nemcsak hogy teljesen betöltötte gyermeki fantáziáját, de meghatározta írói pályáját és végső soron élete további alakulását is, főként visszatekintését a zsidósághoz, ami mai tisztiségének betöltését lehetővé tette. De papi hivatására csak az utóbbi években készült föl. Azelőtt elvégezte a prágai Filmművészeti Akadémiát, utána rádió- és filmdramaturgként dolgozott, 1968-tól a már legendás hírű *Literární listy* szerkesztője volt, a lap beszüntetése után a televízió külső munkatársa lett, tévédrámákat, rádiójátékokat és filmforgatókönyveket írt. 1972-ben mindenmű publikálási lehetőségtől megfosztották. Segéd-munkás, majd újságíró lett. Az elsők között írta alá a Charta 77-et, emiatt az újságírók sorsától is eltiltották, ezután mint kórházi kazánfűtő tartotta fenn magát és családját. 1983-ban az NSZK-ba emigrált, és hat éven át hebraisztikát tanult a heidelbergi Zsidó Tanulmányok Főiskoláján (Hochschule für jüdische Studien). Tanulmányai befejezése után a prágai zsidó hitközség vezetői felkérték, vállalja el mai tisztiségét. Az ajánlatot elfogadta, és eleget tett annak a kíváncsúnak is, hogy elvégezze az izraeli Bejt Ariel rabbiképző szemináriumot és a Harry Fisel Intézetet.

1992. szeptember 27-én, a ros hájáná ünnepe előtti napon avatták prágai főrabbiává, és a „kristályéjszaka” évfordulóján, 1992. november 9-én országos rabbiává. Mindkét beiktatás ünnepélyes keretek között, neves és magas rangú hazai és külföldi vendégek, a vallási és világi élet jelentős képviselői részvételével ment végbe. Ezek közül többen megható és megszívlelendő beszédet intéztek az ünnepelthez és az egybegyűltekhez.

Példaképpen álljon itt egy idézet Elijahu Jozsef Sarar-Jasuv, Haifa főrabbija és az Ariel jesiva igazgatója köszöntőjéből:

„Adja Isten, rabbi Efraim, hogy folytathasd a mi tanítónk, Maharal¹ szent útját, amelyet írásaiban a Necach Jisraelben, a Netivot haolamban és egyéb műveiben mutatott nekünk, és hogy sikeresen neveld közösséged tagjait három nagy szeretetre: szeretetre a Tóra iránt, szeretetre Izrael iránt és szeretetre Izrael országa iránt. Ez a három szeretet tulajdonképpen egy és ugyanaz – Isten iránti szeretet, amely ezekkel a szavakkal rendeltetik el nekünk: *És szeretni fogod az*

Örökkévalót a te Istenedet egész szívedből, egész lelkedből és egész erődből.

A Schina nyugodjon kezed munkáján, leljenek örömet benned közösséged tagjai és előjárói, és te leld örömet bennük, adassék meg neked békében és nyugalomban visszaadni a koronának régi dicsőségét. Tanulj, tanulj és óvd a Tóra minden útját szeretetben.”

Szépíróként önéletrajzi regényeivel: *Álom apámról* (Sen o mém otci, Prága 1968 és 1992), *Álom magamról* (Prága, 1970 és 1992), *Isteni tövis* (Bozi osten, 1977 és 1991), pszichológiai prózáival: *Két novella a vízbefültakról* (Dve povidky o utopencich, Köln 1988) és 1972-ben megírt, de csak 1991-ben bemutatott *Shapira* című drámájával aratta legnagyobb sikereit.

A sors különös szeszélyének is tulajdoníthatjuk, hogy Sidon most, amikor már semmi sem áll írói pályája folytatásának útjában, és amikor a kritika a mai cseh írói középnemzedék egyik legkiemelkedőbb tagjaként tartja számon, hűtlen lett eredeti hivatásához, és minden idejét és energiáját papi – de nemcsak papi, hanem pedagógiai és szervezési tevékenységnek szenteli. Erre, saját bevallása szerint, maga sem talál egyéb magyarázatot, mint hogy identitásának és önmegvalósításának mibenléte mindig is zsidóságtudata, pontosabban zsidóságérzete volt, amelyet azonban mindeddig nem tudott kiélni és külső tevékenységgel realizálni, és így most, amikor erre alkalma nyílt, megtalálta azt az eszményi belső és külső létformát, amelyet lelke mélyén mindig is keresett.

Írói hivatásának feladása, amely – legalábbis jelenlegi nyilatkozataiból következtethetően hosszú tartamúnak látszik – kettős, pozitív és negatív eredménnyel jár: a cseh zsidó közösség hosszú idő után végre egy minden tekintetben rátermett vallási vezetőt kapott, a cseh irodalom egy kitűnő íróát vesztett. Nehéz eldönteni, mi esik súlyosabban latba, a nyereség-e vagy a veszteség. De a dilemma minden bizonnyal időleges, mert vérbeli írók ritkán válnak végleg hűtlenekké művészi küldetésükhöz, és így Sidon is minden bizonnyal módot talál majd arra, hogy mindkét hivatását, amely egyébként számtalan ponton érintkezik egymással, az igényesség azonos szintjén betöltse.

★

BESZÉLGETÉS KAROL SIDONNAL

– *Az ön beiktatása a prágai főrabbi és később az országos rabbi tisztiségébe szokatlanul ünnepélyesen és a közélet számos vezető személyiségének jelenlétében ment végbe. Hírt adott róla a sajtó, a rádió és a televízió is, úgyhogy nem túlzok, ha azt mondom, az egész ország felfigyelt rá. Minek tulajdoníthatja ezt?*

¹ Jehuda Liva ben Becalel – rabbi Löw

– Annak, hogy nálunk hosszú évekig nem vettek tudomást a zsidó közösség, sőt általában a zsidók létezéséről.

– A beiktatás ünnepélyességéhez és publicitásához mennyiben járult hozzá ön szerint az a körülmény, hogy Prága főrabbijává egy ismert cseh íróat neveztek ki?

– Jelentéktelen mértékben.

– Ön szerencsés időben került a főrabbi székébe, illetve azért került oda, mert ez a szerencsés idő bekövetkezett. De akár így, akár úgy áll a helyzet, tagadhatatlan, hogy a cseh zsidó életben fordulat állt be. Ezen a téren a kényszerű télenység hosszú évei után most végre nagy lehetőségek nyílnak. Hogyan szándékszik ezeket kihasználni?

– Annak, hogy az egyiptomi rabszolgaságból szabadult nemzet a Szináj-hegyen elfogadta a Tórát, elengedhetetlen feltétele a szabadság volt. A szabadság zsidó felfogásban nem öncélú, csak a Tóra elfogadása és követése ad neki értelmet. Ebből talán nyilvánvalóvá válik, hogyan akarom az új szabadság adta lehetőségeket kiaknázni.

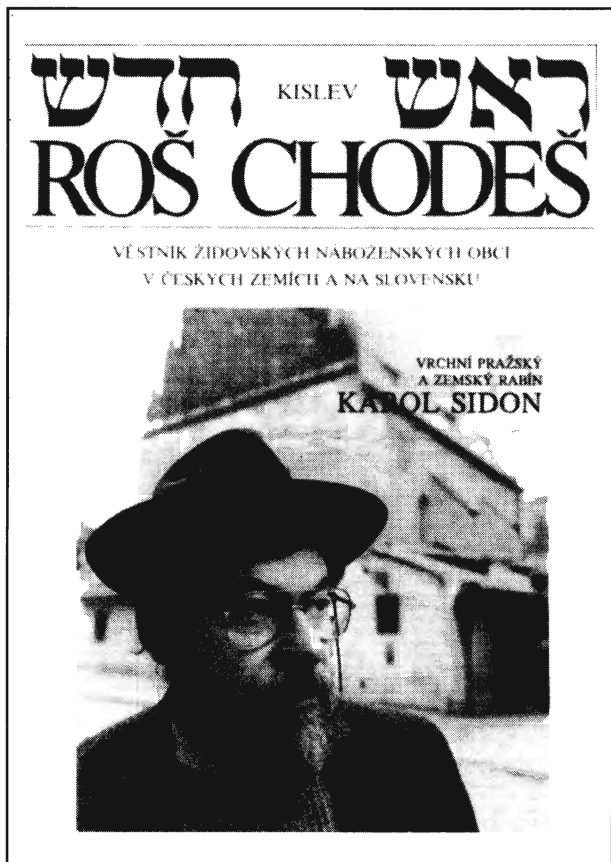
– A legfőbb problémák közé bizonyára a zsidó lakosság óriási megfogyatkozása tartozik, amelyet talán csak a lengyelországihoz lehet hasonlítani, és amelyet a holocaust után az 1948-at és '68-at követő óriási kivándorlási hullámok még fokoztak is. És ráadásul a megbukott rendszer mindent elkövetett, hogy eltávolítsa, elidegenítse a zsidókat hitüktől. Ki fog bővülni a megmaradt létszám?

– Meg vagyok győződve róla, hogy igen. Már most is megállapítható, hogy azok a zsidók, akik, többnyire érthető okokból, kiléptek a hitközségből, vagy nem is léptek be, megtalálják hozzá az utat. Számuk nem mondható szédületesnek, de kétségkívül irányt jelez. Ha tavaszelő idején egy fa alá állunk, és várjuk, mikor kezd rügyezni, úgy érezzük, hogy hiába várunk, hacsak nem tudjuk már előre, hogy tavasszal a legtöbb fa rügyet hajt, majd virágba borul. Így van ez mindennel, ami él, akkor miért volna kivétel az, ami leginkább él?

– Még az előbbi kérdéshez: a statisztika szerint – amely a probléma bonyolultsága miatt a szokottnál is pontatlanabb – Csehországban mintegy 3000 zsidó él, Magyarországon körülbelül azonos számú összlakosság keretében állítólag 80 000, amiből az következik, hogy az ottani és az itteni főrabbi munkája szinte összehasonlíthatatlan. Annál érdekesebb megtudni, mit tart ön a legsürgősebb, illetve legfontosabb feladatának.

– Azt, hogy mindenkinek a rabbija legyen, ne csak egy maroknyi hűséges hívőé. Alkalmat adni mindenkinek, hogy szabadon fejlessze azt, amit ő maga tart zsidóságnak, és ugyanakkor az adott lehetőségekhez képest biztosítani mindent, ami a megszakított hagyományok felújítását elősegíti. Konkrétan ez a vallási élet feltételeinek megteremtését és a vallási életre való nevelést jelenti.

A zsidó hitközség a prágai Jewish Agencyvel együttműködve már tavaly héber tanfolyamot indított gyermekek, serdülők és felnőttek számára, és ez az ulpan ez idén két tanteremben folyik a London School épületében, amely a hitközség tulajdona. Hetenként egyszer a héber tanfolyammal párhuzamosan a 6–12 éves gyermekek hitoktatásban is részesülnek.

KAROL SIDON

A haladók a tanítóval hetenként kétszer chumast tanulnak Rasival, és misnajotot. Én magam a haftarán kívül vasárnap délelőtt és délután a zsidó liturgia, a haláha, az irodalom és a történelem alapjait tanítom. A hallgatók többnyire felnőttek, vidékiek is vannak közöttük. A heti szidrát mindig két órával a szabat délutáni ima kezdete előtt elemzem. A jövőben a tanfolyamot kisebb csoportokra szándékszom osztani, hogy közvetlenül a szöveggel dolgozhassunk.

Sok gondot fordítunk a hitközség konyhájára és éttermére, mind az üzemeltetés és berendezés, mind pedig a kasrut szempontjából. Az ételek elkészítéséhez használt élelmiszerek gondos ellenőrzésével és a rituális felügyelet megszervezésével a kasrutot tökéletesen biztosítottuk. Ami a mikvét illeti, már birtokában vagyunk a szakvéleményeknek, és ez idén megkezdjük az építést. Minthogy a Pinkas-zsinagóga középkori mikvéjének kihasználására vonatkozó terveink illuzorikusnak bizonyultak, ideiglenesen rituális fürdőként továbbra is a folyót használjuk. Május elején kóser élelmiszerezetet nyitunk a város központjában. Persze sokkal nehezebb a helyzet a Prágán kívüli kisebb közösségekben, ahol a szükségletek magasan felülmúlják a lehetőségeket. De a helyzet itt sem reménytelen, mert bár kisebb mértékben és megkésve, de vidéken is hasonló folyamat megy végbe, mint Prágában. És ahol emberek vannak, és akarat és érdeklődés, ott előbb-utóbb minden sikerül.

– A zsidó vallás sokféle irányzata közül ön az ortodoxiát választotta;

a) mi indította erre?

b) milyen hatással lesz ez a zsidó vallási élet jellegére Csehországban?

– a) Ha valamit építeni akarunk, még a saját életünket is, a legokosabb, ha azt szolid alapokra helyezzük. Ez olykor hosszabb ideig tart, esetleg nehezebb is, mint ha felületesen látnánk hozzá, de kifizetődik. Az ilyen épület sokkal később készül el, mint a körülötte gomba módra szaporodók, de hosszabb az élettartama. Szolid alapnak a korrekt hitet tekintem, és a hagyományokhoz való kapcsolódást, az utóbbiak helyességének kétségbevonása és lebecsülés nélkül. De új korszakban élünk, amelyet a Soá és a zsidó államiság felújítása teremtett meg. Ez előtt nem hunyhatjuk be a szemünket, és nem szabad divatos ideológiák áldozatává esnünk sem. Véleményem szerint az ortodox cionizmus alapjai, amelyeket Kook rabbi, tanítványai és követői, valamint iskolája, de még előbb a prágai Maharal rakott le, bebizonyítják életképességüket.

b) Hívó ember vagyok, ezért nem annyira magamban, mint a mi tanításunk és hagyományaink igazának, meggyőző erejében hiszek. Ezért úgy vélem, hogy nincs értelme az embereket bármire is kényszeríteni, hiszem, hogy amennyiben megfelelő információkat tudok nyújtani nekik, és példát mutatni, és amennyiben meggyőződnek róla, hogy fair playt játszottunk velük, előbb-utóbb sokan megértik, hogy azt a felfogást, amelyet vallási életünk irányításában érvényesíteni igyekszem, hogy úgy mondjam, nem az újjamból szoptam ki, csak éppen korábban volt alkalmam megoldani azokat a problémákat, amelyeket majd nekik is meg kell oldaniuk. Ez azt jelenti, hogy hajlandó és kész vagyok tiszteletben tartani a zsidóság minden irányzatát és aktivitását mindaddig, amíg azok következményei nem fenyegetik közösségeink zsidó jellegét.

– Nem gondolt arra, hogy valamelyik tömegtájékoztató szervnél, talán leginkább a rádiónál lehetőséget kapjon rendszeres, mondjuk heti egyszeri előadásra, amelynek keretében judaista témákkal foglalkozna? Azt hiszem, hogy ez nagy visszhangra találna – nemcsak a zsidó hallgatóság körében.

– Igen, gondoltam erre, sőt az említett intézmények már fel is ajánlották ezt a lehetőséget, de a megvalósítást későbbre halasztottam, amikor majd, remélem, több időm lesz, hogy egy ilyen programot alaposan előkészíthessek.

– Milyen tapasztalatokra tett szert tisztsége betöltése óta?

– Meglepően jobbakra, mint amilyenek józan elképzeléseim voltak.

– Úgyhogy ezek a tapasztalatok optimizmussal töltik el?

– Józan optimizmussal.

– Amint látom, új munkája nagy elfoglaltsággal jár. Marad ideje írásra? Nem készül éppen valami új könyve?

– Egy színműbe kezdtem bele. A címe: *Éretlen gyümölcs*. A darab Sabtaj Cviről, a zsidó messiásról szól, illetve azok egyikéről, akiknek nem sikerült messiássá válniuk. De nincs időm a darabot befejezni. És ezenkívül a szöveget, amelyből csak egyetlen példány készült, kölcsönadtam már nagyon régen egy barátomnak, hogy olvassa el, és még nem kaptam vissza.

Őszintén szólva nem is esnék kétségbe, ha a darab elveszett volna. Az írói munka már nem jelenti számomra azt, amit régebben jelentett.

– És ha már az irodalomnál kötöttünk ki: melyik művét becsüli ma a legtöbbre, illetve melyik áll önhöz a legközelebb?

– A prózák közül tűrhetőnek tartok mindent, ami megjelent, kivéve az *Evangelium Josefus Flavius* szerint című esszét. A drámák közül a *Shapirá-t* szeretem a legjobban (Prágában, Brünmben és Ostravában adták elő), valamint a *Labirintus-t*, de azt még nem vitték színre. A prózákat azért szeretem kevésbé, mert zavar önéletrajzi jellegük.

– Nem óhajt még valamit hozzáfűzni a beszélgetésünkhöz? Esetleg olyasmit, ami a magyar olvasóknak szól?

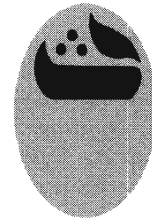
– Nagyon bosszant, hogy nem tudok magyarul. De határozottan állítom, hogy Budapest olyan város, ahol tudnék élni. És még annyit jegyeznek meg, hogy a komoly zene mindenekelőtt Bartók Béla művein keresztül szól hozzám. És hasonló csodálattal adózom Csontváry festészetének.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
ZÁDOR ANDRÁS

ÚJDONSÁG! KERESSE FEL!

Magyarországon először!

No1

FALAFEL

f a l o d a

VI., Paulay E. u. 53. Nagymező u. sarkánál

A Közel-Kelet közkedvelt csemegéje,
mely jól beilleszthető a korszerű táplálkozás rendjébe.

Kínálatunk:

- FALAFEL: pita + falafel gombóc + saláták
- LEVEK: szörpök, szűrt és rostos gyümölcslevek
- PITA: zsebes tészta, bármivel tölthető
- SALÁTÁK
- PITACSINTÁK

MINDEZEKET ELVITELRE IS!

ÖNKISZOLGÁLÁS

Nyitvatartás: hétfőtől–péntekig 10–tól 20 óráig